

VZPOMÍNÁME

Půl století tomu, co zemřel František Palacký, „otec národa“. Toto jméno největší pocty světle značí, s jakou oddaností a vděčností vzhlížel náš národ k muži, který již od let jinošských „zcela i navždy oddal se ve službě národa“. Z hluboké lásky, s úzkostnou péčí otcovskou staral se o zabezpečení jeho národnosti, o jeho kulturní rozvoj, dal mu i vykonával v těch dobách útiskův a nepřátelství rakouské vlády program svépomoci, aby české práci národní a osvětové byl zajištěn rozvoj, povznesl štít starého práva státní samostatnosti, velký duch, který jasně viděl i vytýkal také vady svého národa, který mužně přiznal i své omyly a svá pochybení, který v čas protivenství národ utěšoval a sílil pevnou důvěrou v lepší budoucnost, který zanechal mu bohaté a požehnané bohatství.

Ti šlechtní mužové, kteří náš národ křísili a vzbudili, starali se a pracovali především o to, aby „česká svíce nezhasla“, aby zachovali a povznesli mateřský jazyk.

V toto úsilí vnesl Palacký svou posilu. Z minulosti ji čerpal, minulostí bojoval pro přítomnost. Ve velké naší minulosti, dosud obecně ne zcela známé, dobou protireformační a protivníky úmyslně zkalené i zpotvořené, rozžehl pochoděň, která jasně ozářila děje minulých našich věků.

Tato činnost historická oživila, vzpružila národního ducha, křísila a povznesla sebevědomí utlačených a velkými vzory minulosti vlévala odvalu i zušlechťovala. Jako mladický muž ustanovil si Palacký cílem svého života pragmatickou historii české země. „Aspoň husitstvo jistě popíši“, napsal. „Jest se čemu hněvati jak málo se té slavné krajanov našich zdoby doma i venku šetří.“

A vykonal, jak si předsevzal a víc. Napsal své slavné „Dějiny národa českého v Čechách a v Moravě“, které očistil od všeho rmutu klamných, nepravých i nepřátelských názorů, vyvrátil všechno potupné a nespravedlivé líčení naší minulosti a v pravém, oslňujícím světle zjevil postavy Husa,

Žižky a jejich dobu, jako již před tím (1829) v Musejníku obhájl Komenského proti mylným o něm názorům. Pět a dvacet let, od r. 1823 do 1848 žil, jak poznamenal, téměř výhradně dějinám českým. Od roku osmačtyřicátého dostal se na dráhu politickou. První politický jeho čin bylo slavné psaní v dubnu dotčeného roku do Frankfurtu, kam byl pozván, aby za Čechy vstoupil do výboru, pečujícího o provedení voleb do ústavodárného shromáždění říše německé. Palacký odmítl „jako Čech rodu slovanského“, jak napsal v úvodu toho listu. Zdůraznil, že národ český je „od jakživa zvláštní a sám o sobě stávající, že nelze pochybovat o někdejší suverenitě a svézákonnosti vlády a země české“.

Odpověď Palackého způsobila radostné pohnutí doma, byla sensací za hranicemi. Němci pobouření namnoze vzali Palackého v nenávisť.

Do spisování svých Dějin dal se Palacký po dlouholetých přípravách. Čerpal v archivech doma i za hranicemi, napsal řadu článkův i spisů týkajících se českých dějin, vydal prameny historické, znamenitý svůj Archiv český, vydal Staré letopisy české, napsal kritické zhodnocení středověkých kronikářů, nejznamenitější dílo té periody, psal o předchůdcích husitství, řešil nesnadné problémy, psal polemiky na obranu českých dějin.

A při tom, jaká ještě jeho činnost v organizaci národní práce za povznesení české literatury! Pracoval v Musejní společnosti a v Královské české společnosti nauk, do kterých vnesl českého ducha, založil časopis musejní, založil Matici českou, které jsou obzvláštní zásluhou Palackého. Matici umožnil vydávati vědecká díla česká, pro která tenkrát nebylo nakladatelů. V Matici vyšly epochální Šafaříkovy starožitnosti, Jungmannův Slovník a řada jiných důležitých děl.

Palacký pamatuje na české spisovatelstvo i jeho rodiny, založil „Svatobor“, aby měla stálou podporu „ta třída lidí“, jak proslovil, kteří v mrákotách minulosti první vytyčili jasnou pochodni na dráze našeho života národního. A tak se staral i o to, aby Čechům trvale zachoval pracovníky literární, Šafaříka a Čelakovského, když byli voláni do ciziny.

To vše byla veliká práce a často svízelná a boj se zlobnými překážkami rakouské vlády, která Palackému také zmařila vydávání Naučného slovníka, a doma boj s podezíráním a malichernostmi. A zápasy politické pro státní právo české, které oživilo dílem Palackého! V těch krušných do-

bách, plných protivenství, Palacký neklesl na mysli. Viděl skrovné naše začátky, ale uviděl také vzrůst i zdar mnohých našich snah a své práce. A tak v svých letech stařeckých neměl už strachu o svůj národ, který v sobě choval „již jádra živého a zdravého dosti, aby nezahynul, třeba by mu souzeno bylo“, jak Palacký napsal, „podniknouti opět zkoušku ohněm i železem.“

A těšil se na sklonku svého života, „že cit a uvědomění národnosti a solidárnosti slovanské probudilo se jak u nás, tak u příbuzných našich jak na severu, tak i na jihu.“

Jasně hledě do budoucnosti, napsal, „že upouští naději o trvalém zachování říše rakouské“ a viděl, že ze zpupnosti a panovačnosti Němcův od velkého jejich vítězství nad Francií „jejich bojovná dobývačnost a panovačnost rozmáhá se povážlivou měrou i domnívají se, že nejen nenávidění Slované, ale celý svět budoucně musí se podrobiti jejich vůli“. Byl přesvědčen, „že nastane nezbytný světový zápas mezi germanismem a slavismem a že na konec“, „tím jsem jist“, napsal, „Němci přesilou nepřátel na východě a na západě budou přece udoláni“ a že oněch pět miliard, které jim poražená Francie musela dáti, budou musit i s úroky platit.

Velký byl jeho svět. Spojil minulost s životem. Klasickým pérem vylíčil naše dějiny a sám do nich slavně vstoupil. Dnes vděčně a v hluboké úctě řadíme jej k nejslavnějším mužům, které nám takřka objevil a v jasném světle pravdy ukázal. Čím větší odstup od jeho doby, tím pro něj větší naše úcta a vděčnost. A právě teď, kdy jsme osvobozeni, kdy splněna touha Palackého a hojněji, nežli mohl chtít, vzpomínáme na něj, který to vše připravoval a základ naší samostatnosti položil. Vzpomínáme jeho obrovského díla, jeho zásluh, jeho lásky k Slovanstvu, jeho ušlechtilosti a ctnosti. Vzpomínáme, že byl optimista v těžké svízelné době, ale také se tážeme, proč my, samostatný národ, chtěli bychom ochabnout a oslabovat se pochybnostmi a nedůvěrou?

Pamatujme, co řekl Palacký nedlouho před svou smrtí, co řekl na tehdejší Žofínském ostrově, který byl r. 48 svědkem jeho činnosti jako předsedy slovanského sjezdu, co řekl o banketu, pořádaném na oslavu dokončení „Dějin“.

Promluvil tenkrát také toto:

„Náš národ je v nebezpečí velikém, všude obklopen nepřáteli. Já však nezoufám a doufám, že národ dovede odolati všemu, bude-li totiž chtíti. Není však dost říci, já chci,

nýbrž každý musí se přičinit, musí pracovat, musí obětovat co může k obecnému dobrému, zvláště k udržení národnosti. Minulost má za sebou národ český skvělou. — Teď je potřeba, abychom se vzdělávali a dle vzdělaného rozumu jednali. To jest jediná závěť, kterou bych, takřka umíraje, národu svému odkázal. — A když všichni vlastenci upřímně a s pravou vzdělaností pracovati budou, pak nemám strachu o naši národnost a národ náš. Ten se udrží sám, dokud bude chtít a víc než nepřátelé jeho si přejou. A aby všichni synové pracovali ve prospěch vlasti, rozšiřování vědy a osvěty, to dejž bůh.“

Slyšíme závěť svého otce. Dejž bůh, abychom ji stále plnili, ale také to, co naší dobou, naší samostatností na velkých úkolech nám přibylo.

Pamatujme!